

УДК 340.12(477)

DOI <https://doi.org/10.32847/ln.2020.10-3.01>

Кінзбурська В.О.

здобувач

Харківський національний університет внутрішніх справ

ДОСЛІДЖЕННЯ СУТНОСТІ ТА ЗНАЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ ТА ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В ПРОЦЕСІ ЗДІЙСНЕННЯ РЕФОРМ

Постановка проблеми. Розвиток суспільства, державотворення, спрямування й регулювання суспільних процесів, ефективне управління державними та громадськими інститутами, їх взаємодією – це проблеми, які перебувають у фокусі уваги вчених, філософів, громадських діячів та дослідників вже не одну сотню років. Зауважимо, що в Україні різними дослідницькими структурами фактично постійно здійснюється досить велика кількість опитувань та статистичних досліджень (наукових, соціологічних, політичних, та інших), спрямованих на визначення особливостей сучасного стану громадянського суспільства країни.

На державному рівні також ведеться робота із вироблення критеріїв та індикаторів оцінки сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні. Така діяльність регламентована змістом «Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 – 2020 роки», в якій визначено, що: «для здійснення моніторингу та оцінки реалізації Стратегії Координаційна рада визначає критерії оцінки ефективності та індикатори реалізації Стратегії, які розробляються нею із залученням Національного інституту стратегічних досліджень (НІСД), інших наукових установ, недержавних аналітичних центрів та незалежних експертів» [1].

Отже, основний інструмент, яким держава здатна стимулювати розвиток інститутів громадянського суспільства, виступає нормотворча діяльність, що здебільшого реалі-

зується в рамках запроваджених державою реформ. У той же час, вже існуючі інститути громадянського суспільства також залучаються до нормотворчої та реформаторської діяльності держави. Проте, оскільки обидва ці процеси всебічно вивчити спираючись лише на доступні аналітично-статистичні дані неможливо, то важливістю набуває розкриття сутності та значення взаємодії державних органів і інститутів громадянського суспільства під час здійснення реформ.

Аналіз останніх досліджень. Найбільша увага дослідженням концепції громадянського суспільства з боку вітчизняних науковців була приділена у останнє десятиріччя ХХ століття. Саме в ці роки Україна набула незалежності, а питання розбудови громадянського суспільства набули особливої актуальності. Отже не є дивним, що означеною проблематикою займалися не лише юристи й правники але і соціологи, політологи, філософи, експерти з державного управління тощо. Серед них такі науковці як: В. Барков, Ю. Бауман, В. Бех, М. Бойчук, Ю. Васильчук, А. Волков, В. Гаєц, О. Горпинич, В. Ільїн, Б. Замбровський, Ю. Корнілов, В. Костицький, А. Кочетков, В. Коцюбинський, І. Лисяк-Рудницький, М. Лукашевич, А. Мацюк, М. Михальченко, О. Оніщенко, Р. Павленко, В. Полохал, М. Панов, Р. Рябов, Н. Розенфельд, В. Селіванов, С. Семенець, О. Скакун, О. Скрипнюк, А. Слюсаренко, М. Недашківська, М. Томенко, М. Ткаченко, С. Фареник, Б. Цимбалістий, В. Шамрай, Л. Шкляр, В. Шинкарук та багато інших.

Дослідження стимулювання розвитку інститутів громадянського суспільства, а також вивчення діяльності останніх було б неповним без врахування здобутків вчених, практиків та посадовців, що відбулися у рамках діяльності Національного інституту стратегічних досліджень, спрямованої на розробку сучасних практик, які стосуються окресленої проблематики. Серед них: Т. Андріюченко, І. Бекешкіна, Є. Бистрицький, П. Вознюк, А. Єрмолаєв, Н. Комарова, О. Корнієвський, М. Лукінюк, М. Лациба, О. Озерна, Н. Пеліванова, І. Пеша, А. Руденко, Д. Сидоренко, К. Сидорчук, М. Ставнійчук, Ю. Тищенко, В. Яблонський та інші. Окремі питання щодо взаємодії державних органів та інститутів громадянського суспільства у певних сферах діяльності розглядали такі науковці як: О. Бандурка, О. Безпалова, М. Головатий, Л. Гонюкова, С. Горбатюк, О. Джафарова, Т. Ковальчук, А. Колодій, О. Конієвський, І. Кресіна, М. Надольний, О. Ситник, Ю. Сурмін, А. Михненко, Л. Мельник, Ю. Тодика, С. Шатрава, Ю. Шемшученко та інші вчені.

Не дивлячись на таку велику кількість досліджень і практичних напрацювань присвячених означеній проблематиці, звернемо увагу на відсутність єдиного визначення поняття «громадянське суспільство», а також на те, що у закони України не містять чіткого визначення терміну «інститут громадянського суспільства». Отже, говорити про вичерпне вивчення проблематики інститутів громадянського суспільства зарано.

Крім того, велика кількість наукових праць охоплює взаємодію державних органів та інститутів громадянського суспільства в окремій (вузькій) сфері чи напрямку діяльності, як то: освіта, спорт, розвиток молоді, розбудова громадської безпеки тощо. Отже такі напрацювання потребують узагальнення і виділення спільних, типових рис взаємодії державних органів та інститутів громадянського суспільства. З цього приводу С. Горбатюк зазначає: «доводиться констатувати відсутність комплексного, міждисциплінар-

ного, інтегративного дослідження інститутів громадянського суспільства ... Незважаючи на зростання кількості наукових праць, робіт експертів та аналітиків ... недостатньо уваги приділяється проблемі взаємодії органів державного управління, органів місцевого самоврядування, громадських організацій і бізнесу як суб'єктів забезпечення стійкого соціогуманітарного розвитку і безпеки, не розкриваються потенційні можливості державно-громадського партнерства у цій сфері» [2, с. 39-40].

Варто звернути увагу на те, що стратегічними напрямами проекту «Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства на 2021 – 2026 роки» пропонується визначити: забезпечення ефективних процедур громадської участі у формуванні та реалізації державної, регіональної політики, вирішенні питань місцевого значення; створення сприятливих умов для формування та інституційного розвитку організацій (інститутів) громадянського суспільства; стимулювання участі інститутів громадянського суспільства в соціально-економічному розвитку України; створення сприятливих умов для міжсекторальної співпраці [3].

Отже, Україна набула певний практичний досвід і здобутки з розвитку громадянського суспільства та продовжує активну діяльність у цьому напрямку. На нашу думку, у зв'язку із необхідністю визначення та оцінки подальших кроків з розбудови громадського суспільства в Україні, саме зараз правові надбання та досвід потребують наукового переосмислення, чим і обґрунтовується актуальність обраної теми дослідження.

Метою дослідження є розкриття сутності взаємодії державних органів та інститутів громадянського суспільства в процесі здійснення реформ, розгляд його значення для держави й суспільства.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**: розкрити й уточнити поняття «громадянське суспільство», «інститут громадянського суспільства»,

розглянути сутність та значення взаємодії державних органів та інститутів громадянського суспільства; проаналізувати поняття «реформа»; дослідити особливості чинного законодавства, яким регламентується відповідна взаємодія державних органів та інститутів громадянського суспільства, виявити головні особливості, які притаманні цьому процесу; зробити загальні висновки про сутність взаємодії державних органів та інститутів громадянського суспільства в процесі здійснення реформ; надати рекомендації щодо спрямування та вдосконалення й розвитку означеної взаємодії.

Виклад основного матеріалу. Одразу зауважимо, що як у чинних нормативно-правових актах України, так і в наукових працях єдиного загально прийнятого розуміння терміну «громадянське суспільство» наразі не склалося. Разом із тим, А. Колодій наводить водночас три «класичні» трактування терміну «громадянське суспільство». Так, в рамках поглядів Д. Локка «основою громадянського суспільства є протиставлення природного і громадянського»; згідно підходу Гегеля «громадянське суспільство» – «це правова держава та принцип індивідуалізму»; А. Токвіль, «на перше місце висуває асоціативну діяльність. За А. Токвілем, громадянське суспільство, на відміну від держави, – це сфера, для якої характерні не примушення, а добровільний вибір, авторитет моралі, а не влади. У зв'язку з цим він визначає роль соціального інституту – політичних асоціацій» [4, с. 30].

Такі класики політичної думки, як Дж. Коен та Е. Арато розглядали «громадянське суспільство», як: «сферу соціальної взаємодії між економікою та державою, що складається передусім з особистої сфери (перш за все, сім'ї), сфери добровільних об'єднань, суспільних рухів і форм публічної комунікації» [5]. Означені науковці в своїх дослідженнях трансформують погляди на «громадянське суспільство», розмежувавши його «як інститут (тобто як його зрілу, інституціалізовану форму) і як рух (тобто як початкові

стадії його зародження, відродження, становлення)» [6, с. 36].

З політологічних позицій громадянське суспільство досліджував А. Кудряченко. Вчений розглядає «громадянське суспільство» як: «діалектичну єдність чотирьох основних сфер життєдіяльності людини: політичної – це відносини, що виникають у зв'язку із задоволенням політичних інтересів шляхом забезпечення участі громадян у різного роду партіях, рухах, державних і громадських справах; економічної – це економічні відносини і насамперед відносини власності; соціальної – це утвердження середнього класу; духовної – це віддзеркалення процесів функціонування і розвитку громадянського суспільства у суспільній та індивідуальній свідомості у вигляді наукових теорій, концепцій і в формі буденної свідомості, життєвого досвіду, традицій» [7, с. 37].

Отже, порівнюючи наведені визначення, можна спостерігати як дослідники поступово розширяли зміст поняття «громадянське суспільство» та виділяли у ньому все нові структури, пласти й важливі складові.

Вагомий вклад у визначення терміну «громадянське суспільство» був внесений також П. Рабіновичем. «Громадянське суспільство» науковець розглядав як «спільність вільних, рівноправних людей та їх об'єднань, яким держава забезпечує юридичні можливості бути власником, а також брати активну участь у політичному житті» [8]. В цілому ми не заперечуємо такого визначення але, на наш погляд, зосереджуватись лише на двох видах права (права власності та політичні права) недостатньо виправдано, особливо приймаючи до уваги те різноманіття структурних елементів, які виділили інші науковці.

Дещо інший підхід демонструє Ю. Тодика. Вчений наводить визначення терміну «громадянське суспільство» як: системи «самостійних і незалежних від держави суспільних інститутів і відносин, що забезпечують умови для реалізації приватних для життєдіяльності соціальної і духовної сфер, їх відтворення

і передачі від покоління до покоління» [9]. Отже, науковець виділяє таку важливу складову досліджуваного поняття, як суспільні інститути, що незалежні від держави, чим забезпечує точку прикладання зусиль для впливу на розвиток й розбудову «громадянського суспільства».

Цікаве визначення надає В. Барков, який сприймає «громадянське суспільство» у вигляді: «розгалуженої мережі вільних асоціацій громадян, які поважають закони держави, що захищає права окремих громадян, які вміють і бажають впливати на законотворчий процес, без втручання в їх щоденну діяльність» [10, с. 2]. Схожих поглядів дотримувався й М. Бондаренко, визначаючи «громадянське суспільство», як: «суспільство громадян, яке характеризується самоуправлінням вільних індивідів та добровільно сформованих ними організацій» [11, с. 169]. На наш погляд, наведені визначення збігаються у акцентуванні уваги на розгляді «громадянського суспільства» виключно як системи певних інститутів, при цьому не розкриваючи спрямованості та мети таких структур. Натомість визначення В. Мартиненка у цьому відношенні видається нам більш розширеним. Науковець наголошує, що «громадянське суспільство» представляє з себе «інституційно сформовану узагальнену систему самоорганізації людської взаємодії, яка спрямована на створення таких інституційних умов суспільної життєдіяльності людей, які б унеможливили (мінімізували) виникнення і загострення соціальних конфліктів» [12, с. 169].

Фактично ідентичні один до одного визначення «громадянського суспільства» наводять Ю. Шемшученко та В. Андрущенко, розглядаючи це поняття як «суспільство з розвиненими економічними, політичними, духовними та іншими відносинами і зв'язками, яке взаємодіє з державою та функціонує на засадах демократії і права» [13; 14, с. 408].

Узагальнюючи наведені данні, маємо зауважити, що «громадянське суспільство» є складним та багатограним міждисциплі-

нарним поняттям, яке розвивається та наразі містить в собі властивості одразу і стану суспільства (характеристики щодо співвідношення певних його структур), і якості процесів, що в ньому відбуваються, а також підґрунтя із принципів, якими визначається напрямок його розбудови. Тож, на наш погляд, «громадянське суспільство» – це сукупність ознак, за якими можна оцінювати стан сучасного суспільства, та які водночас є інструментами (засобами) його розвитку.

Отже, при такому підході, намагатися сформулювати ще одне визначення «громадянського суспільства» в межах правової науки, на додачу до вже існуючих, недоцільно. Натомість, з метою перевірки та підкріплення зробленого висновку, спробуємо проаналізувати сучасний стан нормативно-правового підґрунтя та його придатність для формування «громадянського суспільства» в Україні. Для цього звернемо увагу на оприлюднену презентацію і дані громадських обговорень проєкту нової «Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021 – 2026 роки».

Урядовий портал та спеціальний інтернет майданчик проєкту Стратегії повідомляють, що новою Національною Стратегією зокрема передбачається: підвищення рівня обізнаності громадян про можливість створення організацій (інститутів) громадянського суспільства, а також спрощення процедур реєстрації таких організацій (інститутів); удосконалення форм участі громадян, організацій (інститутів) громадянського суспільства, жителів громад у прийнятті рішень як на національному, так і на місцевому рівні; підвищення рівня інституційної та ресурсної спроможності організацій (інститутів) громадянського суспільства, розширення механізмів фінансової підтримки таких організацій (інститутів) органами державної влади, органами місцевого самоврядування, громадянами, суб'єктами господарювання; розширення можливостей для здійснення діяльності організацій (інститутів) громадянського суспільства, їх

участі у соціально-економічному житті, благодійній та волонтерській діяльності; поширення практик міжсекторальної співпраці між організаціями (інститутами) громадянського суспільства, суб'єктами господарювання та органами державної влади для досягнення суспільного блага та інше [3].

Наведені відомості свідчать про врахування Стратегією основних, наведених нами вище ознак «громадянського суспільства» для їх стимулювання та розвитку. Зокрема, таких як: сприяння формуванню недержавних інститутів громадянського суспільства – наприклад, за рахунок підвищення обізнаності громадян та спрощення реєстрації ІГС; здійснення розбудови механізмів взаємодії державних органів та ІГС – наприклад, шляхом поширення практик міжсекторальної співпраці; налагодження механізмів контролю – наприклад, із допомогою підвищення рівня інституційної та ресурсної спроможності організацій ІГС.

Отже, спираючись на проведений аналіз, маємо підстави стверджувати, що нормотворчі ініціативи держави відповідають основним ознакам, які притаманні сучасному розумінню «громадянського суспільства». Що з одного боку демонструє спрямованість України на розбудову «громадянського суспільства», а з іншого, доводить обґрунтованість запропонованого нами розгляду поняття «громадянське суспільство» (як сукупності ознак) та можливість його застосування для практичного вирішення наукових і нормотворчих питань.

Разом із тим, маємо вказати і на обмеження використання означеного підходу, адже за допомогою поняття «громадянське суспільство» можливо оцінювати лише тенденції розвитку але не якість реалізації документів чи заходів. Так, наприклад, думки експертів щодо врегулювання фінансових питань інститутів громадянського суспільства новою Стратегією розділилися. Проте, необхідність розгляду самого означеного питання, для забезпечення розвитку «громадянського суспільства», не викликає зауважень.

Наступне важливий етап нашого дослідження пов'язаний із з'ясуванням значення терміну «інститут громадянського суспільства». В базі нормативно-правових актів України зустрічаються наступні визначення цього терміну: «інститути громадянського суспільства – громадські об'єднання, релігійні, благодійні організації, творчі спілки, професійні спілки та їх об'єднання, організації роботодавців та їх об'єднання, недержавні засоби масової інформації, легалізовані відповідно до законодавства України», наведене визначення закріплене постановою Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2002 року № 153 [15]; «інститути громадянського суспільства – громадські об'єднання та їх відокремлені підрозділи із статусом юридичної особи, творчі спілки ... », визначення закріплене постановою Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2011 року № 1049 [16]. Термін інститути громадянського суспільства також зустрічається й в нормативно-правових актах виданих іншими суб'єктами влади.

Наведені визначення дозволяють виділити відразу декілька особливостей. По-перше, термін інститут громадянського суспільства закріплено не на законодавчому, а на підзаконному рівні. По-друге, інститутами громадянського суспільства є недержавні «громадські об'єднання» у різних юридичних формах та різному статусі. По-третє, обов'язковою вимогою до інституту громадянського суспільства, яка витікає з двох перших ознак, є легалізація певного об'єднання відповідно до законодавства України.

Остання особливість ніяк не враховує діяльність незареєстрованих об'єднань, що здатні здійснювати цілеспрямовану та масштабну діяльність. Прикладом такої діяльності може бути, стихійна волонтерська активність, яка доречі набула сильного розвитку із початком здійснення Росією військової агресії у відношенні нашої країни. Саме на початку цих подій волонтерські рухи, які й досі відіграють важливе значення, були найменш організованими та стихійними.

На наш погляд, важливою рисою інституту громадянського суспільства, незалежно від форми чи виду об'єднання, є те, що вони відображають інтереси не усього суспільства цілком, а лише певної, добровільно об'єднаної, його групи. При цьому, об'єднання у вигляді політичних партій ставлять собі за мету «сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян» [17, ст. 2] тобто вплив на політику держави в цілому. Інші об'єднання спрямовують свою діяльність на задоволення лише певних інтересів та свобод окремої групи населення. При цьому на відміну від партій, інші громадські об'єднання можуть бути ініційовані (створені) не лише громадянами України. Останнє може призводити до додаткових ризиків щодо негативного впливу на державу.

Для якісної, тобто корисної і безпечної для суспільства й держави, діяльності інститутів громадянського суспільства, важливим є питання побудови механізмів взаємодії державних органів та інститутів громадянського суспільства, в тому числі при здійсненні реформ.

Із врахуванням методологічного підходу до вироблення сучасної наукової позиції щодо змісту та сутності взаємодії органів державної влади та інститутів громадянського суспільства остання включає логічний взаємозв'язок трьох складових наукового пошуку: 1) взаємодія як базовий, заснований на нормах суспільного договору, структурний елемент за наявності якого взагалі можна казати про існування інститутів громадянського суспільства та впровадження демократичних цінностей; 2) визначення взаємодії як напрямку управлінської діяльності будь-якого державного органу з інститутами громадянського суспільства за напрямком створення останнього – функціональний підхід; 3) як сукупність адміністративних процедур, за допомогою яких забезпечується взаємозв'язок державних інституцій та інститутів громадянського суспільства в ході проведення реформ.

Під взаємодією державних органів та інститутів громадянського суспільства варто розуміти, врегульовану сукупністю адміністративно-правових норм, планову, системну, узгоджену за метою, часом і місцем діяльність самостійних в організаційному відношенні державних інституцій та інститутів громадянського суспільства, направлених на вироблення концептуальних засад щодо утвердження та забезпечення прав і свобод людини, а також створення дієвого механізму захисту прав і свобод людини в Україні за напрямком створення останніх.

Відмітимо, що налагодження та підтримка належного рівня взаємодії органів державної влади та інститутів громадянського забезпечується:

1. Участю інститутів громадянського суспільства в нормотворчій діяльності держави, яка полягає в розробленні та обговоренні проектів нормативно-правових актів.

2. Участю інститутів громадянського суспільства у правозастосовчій діяльності держави, яка забезпечується шляхом: – передачі повністю повноважень державних органів; – передачі часткової повноважень державних органів; – громадського контролю.

3. Участю інститутів громадянського суспільства у правоохоронній діяльності держави, яка забезпечується шляхом: – реалізації права складати протоколи про адміністративні правопорушення; – участі інститутів громадянського суспільства в діяльності Національної поліції по забезпеченню охорони публічного порядку; – реалізації права вживати спільно з працівниками правоохоронних органів заходів, спрямованих на припинення адміністративних правопорушень і злочинів; – участі інститутів громадянського суспільства в охороні державного кордону» [18].

Отже, співставляючи напрямки взаємодії державних органів та інститутів громадянського суспільства (нормотворчість, правозастосування, правоохорона) і розуміння поняття «реформа», маємо зробити висновок

про те, що реформуванню відповідає в першу чергу нормотворча діяльність, що підтверджує зроблене нами раніше припущення.

Висновки. Аналіз чинного законодавства, правових нормотворчих ініціатив та сучасних наукових напрацювань щодо підтримання й стимулювання взаємодії державних органів та інститутів громадянського суспільства в процесі здійснення реформ дозволяє аргументувати такі висновки щодо сутності та значення означеної взаємодії.

1. Діяльність з реформування за своїм змістом найближча до нормотворчої діяльності. Отже, вона стосується ініціювання, розробки, обговорення і погодження, прийняття та впровадження нормативно-правових змін, що стосуються регульованих державою питань.

2. Сутність та основне значення взаємодії державних органів та інститутів громадянського суспільства в процесі здійснення реформ полягає у забезпеченні пріоритетності прав і свобод людини як визначального чинника під час визначення державної політики, прийняття рішень органами державної влади та органами місцевого самоврядування.

3. Інститути громадянського суспільства виступають в процесі реформування як велика група різноманітних добровільних об'єднань громадян. Діяльність частини з яких (наприклад, політичних партій) достатньо врегульована чинним законодавством, у тому числі і щодо питань їх участі у нормотворчій діяльності. А механізм діяльності деяких з інститутів громадянського суспільства залишається досить розмитим (наприклад, громадських об'єднань що не мають статусу юридичної особи).

4. Доцільність залучення інститутів громадянського суспільства до взаємодії із державними органами наразі, в тому числі і до процесів реформування, є доведеною та загальноприйнятою позицією більшості прогресивних держав світу.

5. Особливістю інститутів громадянського суспільства, що витікає з їх природи (добро-

вільності об'єднання), полягає у тому, що кожне громадське об'єднання спрямоване на реалізацію свобод лише обмеженої частини населення країни, об'єднаної певними спільними інтересами. Отже, позиція державних органів у взаємодії із інститутами громадянського суспільства має бути спрямована на всебічне залучення останніх до співпраці (взаємодії), а значення полягає у тому, що державні органи під час такої взаємодії в процесі реалізації реформ покликані представляти й захищати інтереси усього суспільства в цілому.

6. Зміст взаємодії державних органів та інститутів громадянського суспільства в ході проведення реформ полягає в сукупності законодавчо визначених адміністративно-нормотворчих процедур, за допомогою яких забезпечується взаємозв'язок та всебічне залучення всіх зацікавлених суб'єктів до процесу вироблення нових правових інструментів забезпечення прав і свобод людей в певній сфері державної політики за яку відповідає конкретна державна інституція.

7. Основними напрямками такої взаємодії є: 1) участь в розробці проекту нормативного акта з питань, що реформуються; 2) публічне обговорення проекту нормативного акту з широким залученням інститутів громадянського суспільства; 3) оцінка ефективності прийняття нормативного акту та можливі корупційні ризики від його прийняття.

8. Запропоновано методологічний підхід до вироблення сучасної наукової позиції щодо змісту та сутності взаємодії органів державної влади та інститутів громадянського суспільства, який включає логічний взаємозв'язок трьох складових наукового пошуку: 1) взаємодія як базовий, заснований на нормах суспільного договору, структурний елемент за наявності якого взагалі можна казати про існування інститутів громадянського суспільства та впровадження демократичних цінностей; 2) визначення взаємодії як напрямку управлінської діяльності будь-якого державного органу з інститутами громадян-

ського суспільства за напрямком створення останнього – функціональний підхід; 3) як сукупність адміністративно-нормотворчих процедур, за допомогою яких забезпечується взаємозв'язок державних інституцій та інститутів громадянського суспільства в ході проведення реформ.

9. Особливості взаємодії органів державної влади та інститутів громадянського суспільства в ході проведення реформ полягають в наступному: 1) метою є вироблення нових правових інструментів забезпечення прав і свобод людей в певній сфері держав-

ної політики за яку відповідає конкретна державна інституція; 2) має законодавче закріплення; 3) регламентується адміністративно-процедурними нормами; 4) має нормативно закріплені форми участі інститутів громадянського суспільства в процесі взаємодії; 5) представлені нормотворчими адміністративними процедурами; 6) дає можливість залучити широке коло інститутів громадянського суспільства в процесі прийняття нормативних актів з питань, що реформується, а відтак охопити інтереси всіх зацікавлених суб'єктів в цій сфері.

Анотація

Взаємодія державних органів та інститутів громадянського суспільства (ІГС), яка відбувається в процесі здійснення реформ в Україні, є предметом цього дослідження. Мета дослідження полягає у розкритті сутності та значення названої взаємодії.

Сприяння розвитку громадянського суспільства та його інститутів наразі є визнаним вектором діяльності європейських держав, який також підтримується і Україною. Отже, взаємодія ІГС та держави має ставати все щільнішою, особливо у напрямку реалізації державних реформ. Проте, відомим є факт, що громадянське суспільство різних держав світу відрізняється певними особливостями. Тож, стимулювання взаємодії ІГС із державними органами в Україні вимагає чіткого розуміння сутності самого процесу такої взаємодії. Аналіз цієї проблеми потребує: вивчення понять «громадянське суспільство», «інститут громадянського суспільства», розгляду особливостей форм взаємодії державних органів та ІГС, аналізу поняття «реформа», дослідження чинної нормативно-правової бази, якою регулюється відповідна взаємодія, виявлення головних особливостей, що притаманні цьому процесу.

Результати дослідження доводять, що діяльність ІГС є формою реалізації народовладдя, взаємодія ІГС із державними органами не обмежується змістом діяльності із реформування, використання ІГС є цінним ресурсом досягнення суспільного добробуту.

Отримані в ході дослідження відомості обґрунтовують доцільність розвитку ІГС, а також розкривають певні ризики, що витікають із їх природи. Результати дослідження можуть бути базою для подальших наукових розробок.

Матеріали дослідження свідчать про необхідність цілеспрямованої та законодавчо врегульованої діяльності щодо розвитку ІГС в Україні та залучення інститутів громадянського суспільства до державних реформ.

Ключові слова: громадянське суспільство, ІГС, об'єднання громадян, політичні партії, засоби масової інформації. ЗМІ.

Kinzburska V.O. Research of the essence and significance of the interaction of state bodies and civil society institutions in the process of reforms

Summary

The interaction between state bodies and civil society institutions (CSOs), which takes place in the process of implementing reforms in Ukraine, is the subject of this study. The purpose of the study is to reveal the essence and significance of this interaction.

Promoting the development of civil society and its institutions is currently a recognized vector of activity of European states, which is also supported by Ukraine. Thus, the interaction between CSOs and the state should become increasingly close, especially in the direction of implementing state reforms. However, it is a known fact that the civil society of different countries differs in certain features. Therefore, stimulating the interaction of CSOs with government agencies in Ukraine requires a clear understanding of the essence of the process of such interaction. Analysis of this problem requires: study of the concepts of “civil society”, “civil society institution”, consideration of the peculiarities of forms of interaction between government agencies and CSOs, analysis of the concept of “reform”, study of the current legal framework governing the interaction, identification of the main features inherent in this process.

The results of the study prove that the activities of CSOs are a form of democracy, the interaction of CSOs with government agencies is not limited to the content of reform activities, the use of CSOs is a valuable resource for achieving public welfare.

The information obtained during the study substantiates the feasibility of the development of CSOs, as well as reveals certain risks arising from their nature. The results of the study can be the basis for further research.

The materials of the research testify to the need for purposeful and legally regulated activities for the development of CSOs in Ukraine and the involvement of civil society institutions in state reforms.

Key words: civil society, CSOs, citizens' associations, political parties, mass media. Media.

Список використаних джерел:

1. Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 – 2020 роки : Указ Президента України від 26 лютого 2016 року № 68/2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/68/2016>
2. Горбатюк С. Інститути громадянського суспільства у системі соціогуманітарної безпеки: сучасні реалії і тенденції розвитку. *Ефективність державного управління*. 2017. № 4 (53). Ч. 1. С. 39-47.
3. Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021 – 2026 роки : проект Указу Президента України. URL : <https://www.kmu.gov.ua/news/zaproshtuyemo-do-obgovorennya-proektu-ukazu-prezidenta-ukrayini-pro-nacionalnu-strategiyu-spriyannya-rozvitku-gromadyanskogo-suspilstva-v-ukrayini-na-2021-2026-roki>.
4. Колодій А.Ф. На шляху до громадянського суспільства: Теоретичні засади й соціокультурні передумови демократичної трансформації в Україні. Львів : Червона калина, 2002. 276 с.
5. Арато Э., Коэн Дж. Гражданское общество и политическая теория. М. : Весь мир, 2003. 784 с.
6. Громадянське суспільство: політичні та соціально-правові проблеми розвитку : монографія / за ред. М.П. Требіна. Харків : Право, 2013. 536 с
7. Політична система і громадянське суспільство: європейські і українські реалії : моногр. / за заг. ред. А.І. Кудряченка. Київ. : НІСД, 2007. 396 с.
8. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави : навч. Посібник. Київ. : Атіка, 2001. 47 с.
9. Конституційне право України / за ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. Київ : Ін Юре, 2002. 544 с.
10. Барков В., Розова Т., Піщуліна О. Специфікація громадянського суспільства в Україні Україна: стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки, 2004 URL : http://old.niss.gov.Ua/book/2004_html/008.htm#a1.

11. Бондаренко М. Перспективи громадсько-політичних рухів як суб'єктної складової еволюції громадянського суспільства. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*, 2011. № 3. С. 169-175.
12. Мартиненко В.М. Державне управління: шлях до нової парадигми (теорія та методологія) : моногр. Харків : Магістр, 2003. 220 с.
13. Шемшученко Ю.С. Громадянське суспільство / Ю.С. Шемшученко // Юридична енциклопедія: в 6 т. / [редкол. : Ю.С. Шемшученко та ін.]. Київ : Укр. енцикл., 1998. Т. 1: А-Г. 146 с.
14. Андрущенко В.П. Організоване суспільство. Проблеми організації та суспільної самоорганізації в період радикальних трансформацій в Україні на рубежі століть: Досвід соціально-філософського аналізу. Київ : Атлант ЮЕмСі, 2005. 498 с.
15. Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги : постанова Кабінету Міністрів України від 15.02.2002 р. № 153. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/153-2002-%D0%BF>
16. Про затвердження Порядку проведення конкурсу з визначення програм (проектів, заходів), розроблених інститутами громадянського суспільства, для виконання (реалізації) яких надається фінансова підтримка : постанова Кабінету Міністрів України від 12.10.2011 р. № 1049. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1049-2011-%D0%BF>.
17. Про політичні партії в Україні : Закон України від 05.04.2001 № 2365-III (із змінами). *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2001. № 23. Ст. 118.
18. Взаємодія держави та інститутів громадянського суспільства : роз'яснення Міністерства юстиції України від 03.02.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/n0018323-11>.